

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

برنامه درسی

بازنگری شده

دوره کارشناسی

رشته حقوق

گروه: علوم انسانی

بر اساس نامه شماره ۹۵/۹۷۸۱/دش مورخ ۹۵/۶/۱ شورای تحول و ارتقای علوم انسانی
برنامه بازنگری شده در یکصد و دهمین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۹/۲۳ شورای تحول و ارتقای
علوم انسانی به تصویب رسیده است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّمَنِ الرَّحِيمِ

برنامه درسی دوره کارشناسی رشته حقوق

با استناد نامه شماره ۹۵/۹۷۸۱/دش مورخ ۹۵/۶/۱ شورای تحول و ارتقای علوم انسانی برنامه بازنگری شده دوره کارشناسی رشته حقوق در یکصد و دهمین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۹/۲۳ شورای تحول و ارتقای علوم انسانی به شرح زیر مورد تصویب قرار گرفت:

ماده ۱- این برنامه از تاریخ ۹۴/۰۹/۲۳ جایگزین برنامه های درسی مقطع کارشناسی رشته حقوق مصوب ۲۹۷ مورخ ۱۳۷۴/۲/۳، حقوق قضایی مصوب ۳۳۲ مورخ ۱۳۷۵/۱۰/۹ و حقوق کنسولی مصوب ۹۴ مورخ ۱۳۷۰/۶/۲۱ شد و برای دانشجویانی که از این به بعد وارد دانشگاه می شوند لازم الاجرا می باشد.

ماده ۲- برنامه درسی بازنگری شده مقطع کارشناسی رشته حقوق در سه فصل: مشخصات کلی، جداول و سرفصل دروس برای اجرا به دانشگاههای مجری ابلاغ می شود.

ماده ۳- این برنامه به مدت پنج سال از تاریخ تصویب در کلیه دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی قابل اجرا می باشد.

عبدالرحیم نوه ابراهیم

دبیر شورای عالی برنامه ریزی آموزشی

فهرست مطالب

۷	فصل اول: مشخصات کلی برنامه
۱۱	فصل دوم: جداول دروس
۱۲	جدول دروس دوره کارشناسی حقوق
۱۲	الف) دروس پایه
۱۳	ب) دروس اختصاصی
۱۵	ج) دروس اختیاری
۱۸	فصل سوم سرفصل‌ها
۱۹	الف) دروس پایه
۱۹	مقدمه علم حقوق
۲۲	حقوق بین الملل عمومی (۱)
۲۶	حقوق اساسی (۱)
۲۷	حقوق مالیه عمومی
۳۰	حقوق اداری (۱)
۳۳	اصول فقه (۱)
۳۵	حقوق تجارت (۱) تجار و اعمال تجاری
۳۸	حقوق مدنی (۱) اشخاص و حمایت از محجورین
۴۱	حقوق مدنی (۲) اموال و مالکیت
۴۳	کلیات حقوق جزا
۴۶	قواعد فقه (۲) جزایی
۴۸	پیشگیری از جرم
۵۰	ب) دروس اختصاصی

۵۱	قواعد فقه (۱) قواعد فقه مدنی
۵۴	حقوق اساسی (۲)
۵۸	حقوق اساسی (۳)
۶۱	حقوق سازمان های بین المللی
۶۴	حقوق بین الملل عمومی (۲)
۶۷	حقوق بین الملل عمومی (۳)
۶۹	حقوق بین الملل خصوصی (۱)
۷۱	حقوق بین الملل خصوصی (۲)
۷۳	حقوق کار
۷۶	حقوق اداری (۲)
۸۰	اصول فقه (۲)
۸۲	حقوق بشر در اسلام
۸۴	حقوق تجارت (۲)
۸۸	حقوق تجارت (۳) اسناد تجاری
۹۰	حقوق تجارت (۴) ورشکستگی
۹۳	حقوق مدنی (۳) کلیات قراردادها
۹۵	حقوق مدنی (۴) الزامات خارج از قرارداد (مسئولیت مدنی)
۹۸	حقوق مدنی (۵) حقوق خانواده
۱۰۱	حقوق مدنی (۶) عقود معین - قسمت (الف)
۱۰۴	حقوق مدنی (۷) عقود معین - قسمت (ب)
۱۰۸	حقوق مدنی (۸) شفعه، ارث و وصیت
۱۱۰	حقوق جزای عمومی (۱)
۱۱۳	حقوق جزای عمومی (۲)
۱۱۶	حقوق جزای عمومی (۳)
۱۲۱	حقوق جزای اختصاصی (۱) جرایم علیه اموال و مالکیت

- ۱۲۶..... حقوق جزای اختصاصی (۲) جرایم علیه مصالح عمومی کشور
- ۱۳۰..... حقوق جزای اختصاصی (۳) جرایم علیه تمامیت جسمانی اشخاص
- ۱۳۳..... حقوق جزای اختصاصی (۴) جرایم علیه شخصیت معنوی اشخاص
- ۱۳۶..... آیین دادرسی کیفری (۱)
- ۱۴۰..... آیین دادرسی کیفری (۲)
- ۱۴۴..... آیین دادرسی مدنی (۱)
- ۱۴۶..... آیین دادرسی مدنی (۲)
- ۱۴۸..... آیین دادرسی مدنی (۳)
- ۱۵۰..... جرم‌شناسی
- ۱۵۳..... متون فقه (۱) حقوق خصوصی - فقه معاملات
- ۱۵۵..... متون فقه (۲) فقه خانواده
- ۱۵۷..... متون فقه (۳) حقوق عمومی و بین الملل
- ۱۵۹..... متون فقه (۴) جزایی
- ۱۶۲..... متون حقوقی (۱) حقوق خصوصی
- ۱۶۴..... متون حقوقی (۲) حقوق عمومی
- ۱۶۶..... متون حقوقی (۳) حقوق جزا
- ۱۶۸..... متون حقوقی (۴) حقوق بین الملل
- ۱۷۰..... حقوق تطبیقی
- ۱۷۲..... ادله اثبات دعوی
- ۱۷۶..... پزشکی قانونی
- ۱۷۸..... روش تحقیق
- ۱۸۱..... (ج) دروس اختیاری
- ۱۸۲..... جرم‌شناسی کودکان و نوجوانان
- ۱۸۵..... حقوق کیفری کودکان و نوجوانان
- ۱۸۸..... کیفرشناسی

۱۹۰ حقوق فناوری‌های نوین
۱۹۳ اجرای احکام جزایی
۱۹۶ اخلاق حقوق و قضا
۱۹۸ حقوق مالکیت فکری
۲۰۰ کارآموزی قضایی
۲۰۲ حقوق ثبت
۲۰۵ حقوق بیمه
۲۰۷ حقوق قراردادهای نوین
۲۰۹ حقوق تجارت الکترونیکی
۲۱۱ حقوق رسانه
۲۱۴ تاریخ حقوق
۲۱۷ حقوق محیط زیست
۲۲۰ فلسفه حقوق
۲۲۲ منطق حقوق
۲۲۵ حقوق پزشکی
۲۲۸ حقوق و استاندارد
۲۳۱ ابعاد حقوقی دفاع مقدس (جنگ تحمیلی عراق علیه ایران)
۲۳۴ اجرای احکام مدنی
۲۳۶ حقوق هوایی
۲۳۸ حقوق فضای مجازی
۲۴۱ داوری بین المللی
۲۴۴ فلسفه حق
۲۴۷ جامعه شناسی حقوق
۲۴۹ اصول و فنون قانونگذاری
۲۵۲ حقوق و اقتصاد

فصل اول

مشخصات کلی برنامه

مشخصات کلی برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی رشته حقوق

۱. مقدمه: به منظور هماهنگ ساختن آموزش رشته حقوق در دانشکده‌های حقوق کشور و منطبق ساختن آن با آیین نامه‌های شورای تحول و ارتقاء علوم انسانی و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، کارگروه حقوق اقدام به بازنگری و تدوین برنامه و سرفصل دروس مرتبط، با مشخصات زیر نموده است. باید متذکر شد که تلاش کارگروه معطوف به حفظ عناوین دروس برنامه مصوب گذشته بوده است و اصلاحاتی که در برنامه صورت گرفته است ناظر به تغییراتی در تعداد واحدها و کیفیت و غنابخشی سرفصل‌ها مبتنی بر چهار شاخص اسلامی‌سازی، بومی‌سازی، روزآمدی و کارآمدی این سرفصل‌ها و افزودن برخی دروس جدید بوده است.

۲. **تعریف و هدف:** دوره کارشناسی رشته حقوق یکی از دوره‌های آموزشی در نظام آموزش عالی است و هدف آن ضمن ارتقاء دانش حقوق، آموزش رشته حقوق مبتنی بر فقه اسلامی، فرهنگ و عرف اسلامی-ایرانی و مسائل حقوقی جدید می‌باشد و برای رفع نیازمندی‌های قضایی، وکالت دعاوی، مشاوره و کارشناسی حقوقی در قوه قضاییه، وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی و بخش خصوصی در جهت کمک به احقاق حقوق اشخاص در سطح داخلی و بین‌المللی؛ افرادی را تربیت می‌کند.

۳. **اهمیت و ضرورت:** ضرورت و اهمیت تشکیل این دوره، نیاز کشور به داشتن قضات، وکلا و کارشناسان حقوقی در سطح داخلی و بین‌المللی است. از این رو ایجاد و اجرای درست این رشته می‌تواند نیازهای کشور را در این زمینه تأمین کند. البته در سطح تخصصی این رشته و در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری در گرایش‌های مختلف حقوق خصوصی و اسلامی، حقوق جزا و جرم‌شناسی، حقوق عمومی و حقوق بین‌الملل و غیره وجود دارد که ابعاد گسترده نظری و عملی گرایش‌های حقوقی را مورد بررسی قرار می‌دهد.

۴. **تعداد و نوع واحدهای درسی دوره:** تعداد کل واحدهای دوره کارشناسی رشته حقوق ۱۴۰ واحد به شرح زیر می‌باشد:

۴-۱- دروس عمومی: ۲۲ واحد

۴-۲- دروس پایه: ۲۱ واحد

۴-۳- دروس تخصصی: ۸۷ واحد

۴-۴- دروس اختیاری: ۳۰ واحد

۵. نقش، توانایی و شایستگی دانش‌آموختگان: فارغ‌التحصیلان این رشته با دارا بودن شرایط مقتضی می‌توانند در موارد ذیل نقش فعال داشته باشند:

۵-۱- منصب قضاوت و مستشاری دادگاه

۵-۲- مشاغل قضایی داسرا از جمله بازپرسی

۵-۳- کارشناسان قضایی و اداری دادگستری

۵-۴- ادارات تصفیه و رشکستگی و سرپرستی محجورین

۵-۵- ادارات اجرای احکام (مدنی و کیفری)

۵-۶- ادارات ثبت اسناد و املاک

۵-۷- دفاتر اسناد رسمی

۵-۸- وکالت دعاوی

۵-۹- مشاوران حقوقی (کارشناسان حقوقی) در وزارتخانه‌ها و مؤسسات دیگر دولتی و خصوصی

۵-۱۰- در آموزش و پرورش برای تدریس دروس مربوط

۵-۱۱- در جنبه‌های حقوقی امور بانکی، بورس و بیمه

۶. شرایط و ضوابط ورود به دوره: دارا بودن شرایط عمومی، داشتن مدرک دیپلم در یکی از رشته‌های دوره دبیرستان و قبولی در آزمون سراسری طبق ضوابط و مقررات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای اتباع ایرانی و خارجی

۷. طول دوره و شکل نظام: حداقل و حداکثر تحصیل در این دوره مطابق ضوابط و آیین‌نامه‌های آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده و اصولاً کلیه دروس در ۸ نیمسال تحصیلی ارائه می‌گردد. طول هر نیمسال ۱۷ هفته است و ساعت دروس اصولاً بر مبنای هر واحد یک ساعت در هفته می‌باشد.

فصل دوم

جداول دروس

جدول دروس دوره کارشناسی حقوق

- طبق شیوه نامه مصوب سال ۱۳۹۴ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری میزان واحدهای دوره کارشناسی به شرح ذیل می باشد:

دروس عمومی	دروس پایه	دروس تخصصی	دروس اختیاری	پروژه/پایان نامه	جمع واحدهای درسی
۲۲ واحد	۲۰-۳۰	۷۸-۸۸	۲۰-۳۰	۰-۳	۱۳۰-۱۴۰

الف- دروس پایه

ردیف	عنوان درس	تعداد واحد	نوع واحد درسی			پیش نیاز ❖
			نظری	عملی	نظری- عملی	
۱	مقدمه علم حقوق	۲	√			ندارد
۲	حقوق بین المللی عمومی (۱)	۲	√			ندارد
۳	حقوق اساسی (۱)	۲	√			ندارد
۴	حقوق مالیه عمومی	۲	√			مقدمه علم حقوق
۵	حقوق اداری (۱)	۲	√			- مقدمه علم حقوق

۶	اصول فقه (۱)	۲	√				ندارد	۳۲	- حقوق اساسی (۱)	
۷	حقوق تجارت (۱) تجار و اعمال تجاری	۲	√				ندارد	۳۲		
۸	حقوق مدنی (۱) اشخاص و حمایت از محجورین	۲	√				ندارد	۳۲		
۹	حقوق مدنی (۲) اموال و مالکیت	۲	√				مدنی (۱)	۳۲		
۱۰	کلیات حقوق جزا	۱	√				ندارد	۱۶		
۱۲	قواعد فقه (۲) جزایی	۱	√				ندارد	۱۶		
۱۳	پیشگیری از جرم	۱	√				کلیات حقوق جزا جرم شناسی	۱۶		
جمع کل واحدهای دروس پایه:							۲۱ واحد			

ب- دروس اختصاصی

ردیف	عنوان درس	تعداد واحد	نوع واحد درسی			تعداد ساعت	پیش نیاز ❖
			نظری	عملی	نظری- عملی		
۱	قواعد فقه (۱) مدنی	۱	√			۱۶	ندارد
۲	حقوق اساسی (۲)	۲	√			۳۲	حقوق اساسی (۱)
۳	حقوق اساسی (۳)	۲	√			۳۲	حقوق اساسی (۲)
۴	حقوق سازمان‌های بین‌المللی	۲	√			۳۲	حقوق بین‌المللی عمومی (۲)
۵	حقوق بین‌المللی عمومی (۲)	۲	√			۳۲	حقوق بین‌المللی عمومی (۱)
۶	حقوق بین‌الملل عمومی (۳) روش‌های حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات	۲	√			۳۲	حقوق بین‌المللی عمومی (۲)

۷	حقوق بین‌الملل خصوصی (۱)	۲	√	۳۲	- حقوق مدنی (۱) - مقدمه علم حقوق
۸	حقوق بین‌الملل خصوصی (۲)	۲	√	۳۲	حقوق بین‌الملل خصوصی (۱)
۹	حقوق کار	۲	√	۳۲	مقدمه علم حقوق
۱۰	حقوق اداری (۲)	۲	√	۳۲	حقوق اداری (۱)
۱۱	اصول فقه (۲)	۲	√	۳۲	اصول فقه (۱)
۱۲	حقوق بشر در اسلام	۲	√	۳۲	مقدمه علم حقوق
۱۳	حقوق تجارت (۲) شرکته‌ها	۲	√	۳۲	حقوق تجارت (۱)
۱۴	حقوق تجارت (۳) اسناد تجاری	۲	√	۳۲	حقوق تجارت (۲)
۱۵	حقوق تجارت (۴) ورشکستگی	۲	√	۳۲	حقوق تجارت (۳)
۱۶	حقوق مدنی (۳) کلیات قراردادها	۳	√	۴۸	حقوق مدنی (۲)
۱۷	حقوق مدنی (۴) الزامات خارج از قرارداد	۲	√	۳۲	حقوق مدنی (۳)
۱۸	حقوق مدنی (۵) حقوق خانواده	۲	√	۳۲	حقوق مدنی (۳)
۱۹	حقوق مدنی (۶) عقود معین قسمت الف	۳	√	۴۸	حقوق مدنی (۳)
۲۰	حقوق مدنی (۷) عقود معین قسمت ب	۳	√	۴۸	حقوق مدنی (۶)
۲۱	حقوق مدنی (۸) شفعه و وصیت و ارث	۲	√	۳۲	حقوق مدنی (۵) و (۶)
۲۲	حقوق جزای عمومی (۱)	۲	√	۳۲	کلیات حقوق جزا
۲۳	حقوق جزای عمومی (۲)	۲	√	۳۲	حقوق جزای عمومی (۱)
۲۴	حقوق جزای عمومی (۳)	۲	√	۳۲	حقوق جزای عمومی (۲)
۲۵	حقوق جزای اختصاصی (۱) جرایم علیه اموال و مالکیت	۲	√	۳۲	حقوق جزای عمومی (۳)
۲۶	حقوق جزای اختصاصی (۲) جرایم علیه مصالح عمومی کشور	۲	√	۳۲	حقوق جزای عمومی (۳)
۲۷	حقوق جزای اختصاصی (۳) جرایم علیه تمامیت جسمانی اشخاص	۲	√	۳۲	حقوق جزای عمومی (۳)
۲۸	حقوق جزای اختصاصی (۴) جرایم علیه شخصیت معنوی اشخاص	۱	√	۱۶	حقوق جزای عمومی (۳)
۲۹	آیین دادرسی کیفری (۱)	۲	√	۳۲	حقوق جزای عمومی (۳)

آیین دادرسی کیفری (۱)	۱۶			√	۱	آیین دادرسی کیفری (۲)	۳۰
مقدمه علم حقوق	۳۲			√	۲	آیین دادرسی مدنی (۱)	۳۱
آیین دادرسی مدنی (۱)	۳۲			√	۲	آیین دادرسی مدنی (۲)	۳۲
آیین دادرسی مدنی (۲)	۳۲			√	۲	آیین دادرسی مدنی (۳)	۳۳
حقوق جزای عمومی (۳)	۳۲			√	۲	جرم شناسی	۳۴
حقوق مدنی (۳)	۳۲			√	۲	متون فقه (۱) فقه معاملات	۳۵
حقوق مدنی (۵)	۳۲			√	۲	متون فقه (۲) فقه خانواده	۳۶
- کلیات حقوق اساسی - حقوق بین الملل (۱)	۳۲			√	۲	متون فقه (۳) حقوق عمومی و بین الملل	۳۷
- حقوق جزای عمومی (۳)	۳۲			√	۲	متون فقه (۴) فقه جزایی	۳۸
ندارد	۱۶			√	۱	متون حقوقی (۱) حقوق خصوصی	۳۹
ندارد	۱۶			√	۱	متون حقوقی (۲) حقوق جزایی	۴۰
ندارد	۱۶			√	۱	متون حقوقی (۳) حقوق عمومی	۴۱
ندارد	۱۶			√	۱	متون حقوقی (۴) حقوق بین الملل	۴۲
حقوق مدنی (۴)	۳۲			√	۲	حقوق تطبیقی	۴۳
- آیین دادرسی مدنی (۲) - آیین دادرسی کیفری (۲)	۳۲			√	۲	ادله اثبات دعوی	۴۴
- حقوق جزای اختصاصی (۳)	۱۶			√	۱	پزشکی قانونی	۴۵
ندارد	۳۲			√	۲	روش تحقیق	۴۶
۸۷ واحد	جمع کل:						

ج- دروس اختیاری

❖ پیش نیاز	تعداد ساعت	نوع واحد درسی			تعداد واحد	عنوان درس	ردیف
		نظری- عملی	عملی	نظری			
- جرم شناسی	۳۲			√	۱	جرم شناسی کودکان و نوجوانان	۱

۲	حقوق کیفری کودکان و نوجوانان	۱	✓	۳۲	- آیین دادرسی کیفری (۲)
۳	کیفرشناسی	۱	✓	۳۲	- حقوق جزای عمومی (۳)
۴	حقوق فناوری‌های نوین	۱	✓	۳۲	- مقدمه علم حقوق
۵	اجرای احکام جزایی	۱	✓	۳۲	- آیین دادرسی کیفری (۲) - تمامی دروس جزای عمومی و اختصاصی
۶	اخلاق حقوق و قضا	۱	✓	۳۲	- ندارد
۷	حقوق مالکیت فکری	۱	✓	۳۲	حقوق مدنی (۲)
۸	کارآموزی قضایی	۱	✓	۳۲	- آیین دادرسی مدنی (۳) - آیین دادرسی کیفری (۲)
۹	حقوق ثبت	۱	✓	۳۲	- حقوق مدنی (۲) - حقوق تجارت (۲)
۱۰	حقوق بیمه	۱	✓	۳۲	- حقوق تجارت (۲) - حقوق مدنی (۳)
۱۱	حقوق قراردادهای نوین	۱	✓	۳۲	حقوق مدنی (۳)
۱۲	حقوق تجارت الکترونیک	۱	✓	۳۲	- حقوق تجارت (۳) - حقوق مدنی (۳)
۱۳	حقوق رسانه	۱	✓	۳۲	- ندارد
۱۴	تاریخ حقوق	۱	✓	۳۲	- ندارد
۱۵	حقوق محیط زیست	۱	✓	۳۲	- ندارد
۱۶	فلسفه حقوق	۱	✓	۳۲	مقدمه علم حقوق
۱۷	منطق حقوق	۱	✓	۳۲	- ندارد
۱۸	حقوق پزشکی	۱	✓	۳۲	- حقوق مدنی (۴) - کلیات حقوق جزا
۱۹	حقوق و استاندارد	۱	✓	۳۲	حقوق اداری (۱)
۲۰	ابعاد حقوقی دفاع مقدس	۱	✓	۳۲	- حقوق بین الملل عمومی (۳)
۲۱	اجرای احکام مدنی	۱	✓	۳۲	آیین دادرسی مدنی (۳)
۲۲	حقوق دریایی	۱	✓	۳۲	- حقوق مدنی (۳) - حقوق تجارت (۱)

۲۳	حقوق هوایی	۱	√	۳۲	- حقوق مدنی (۳) - حقوق تجارت (۱)
۲۴	حقوق فضای مجازی	۱	√	۳۲	- ندارد
۲۵	داوری بین المللی	۱	√	۳۲	- آیین دادرسی مدنی (۳)
۲۶	فلسفه حق	۱	√	۳۲	- ندارد
۲۷	اصول و فنون قانونگذاری	۱	√	۳۲	- مقدمه علم حقوق - حقوق اساسی (۱) - اصول فقه (۱) و (۲) - حقوق اداری (۱)
۲۸	جامعه شناسی حقوق	۱	√	۳۲	- مقدمه علم حقوق
۲۹	حقوق و اقتصاد	۱	√	۳۲	- مقدمه علم حقوق - کلیات علم اقتصاد
۳۰	مسئولیت های مدنی خاص	۱	√	۳۲	- حقوق مدنی (۴)
		۳۰ واحد			

- ❖ دانشجوی ملزم است در طول دوره کارشناسی حداقل ۱۰ واحد از دروس اختیاری را انتخاب نموده و بگذراند.
- ❖ در موارد ضرورت با تصویب گروه آموزشی، هر یک از دروس دارای پیش نیاز می تواند همزمان با درس پیش نیاز ارائه گردد.
- ❖ در دروسی که دارای جنبه های عملی هستند مانند رویه قضایی، آیین دادرسی، اجرای احکام و... با تصویب گروه آموزشی، ساعاتی علاوه بر ساعات موظف درس به تمرین، کار عملی و حل مساله اختصاص داده شود.
- ❖ کلیه دروس تک واحدی اختیاری دو ساعت در هفته ارائه خواهد شد.

